

הכתבה האחרונה בסידרה: מה תהייה תוצאות חוק לשון הרע?

כמו פירוק צה"ל

כמו כל מחלה, היתה גם לחוליה תקופת אינקובציה. היא היתה ממושכת מאד, זרבת תהפוכות.

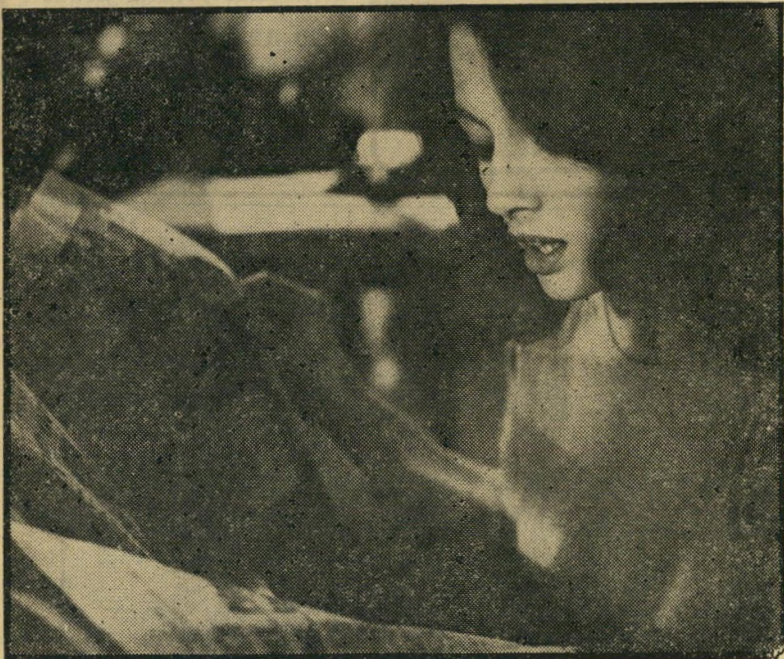
ההצעה הראשונה של החוק עובדה לפני כעשר שנים, עלידי היועץ המשפטי (וכיום השופט העליון) חיים כהן. היא נולדה כתגובה ישירה על מהלך משפט קסטנר, ולאחר מכן במשפט עמוס בן-גוריון. היו אלה שני משפטים פוליטיים. בשניהם נגרם למישטר נזק עצום — אף שהוא עצמו יזם אותם. באחד נתגלתה אשמתם ההיסטורית של ראשי המישטר הקיים לגבי תקופת השואה. בשניה נתגלו תהומות של שחיתות בצמרת המוסד האחראי על קיום החוק. ממשלת בן-גוריון יזמה או חוק, שנועד להפוך את משפטיהדיבה לחשאיים, למנוע בהם חקירת שתיזעור ולבטל את ההגנה של „אמת דיברתי“. הם סברו, בצדק, כי שלושת השנויים האלה ימנעו תוצאות כאלה בעתיד.

אולם פירסום ההצעה גרם לעזוץ עמוק, והיא נגנזה מיד. הגילגול השני קשור במאורע היסטורי אחר: פרשת לבון. בעצם ימי הסערה, פירסם הזוג הליברלי העצמאי-לגמרי רוזן-תאודור, בפקודת בן-גוריון, טיוטה חדשה של החוק — והיא החרידה את העולם כולו. כל עתון חשוב בעולם המערבי קבע שזהו חוק פאשיסטי. אחד מגדולי העיתונאים — קינגליי מארטין הבריטי — כתב כי החוק נועד לחסל את העולם הזה. מפני שהוא היה מרכז החזית האנטי-בן-גוריונית בפרשת לבון.

טיוטה זו כללה את כל הזועות של הצעת-חיים-כהן המקורית, בתוספת כמה סעיפי תועבה חדשים — כגון סעיף שהטיל עונשים כבדים על מי שמוחה ביקורת על המדינה בחו"ל.

הסערה העולמית הביאה לגניזתה. הגילגול השלישי הנוכחי — החל למחרת ההצבעה על המימשל הצבאי, בו ניצל המימשל רק הודות לקול אחד. כל יומיו — בן-גוריון ערב סילוקו, אשכול למחרת עלייתו לשלטון, דוב יוסף ומשה אונא — ביקשו לחסל את העולם הזה, שתעמולתו גרמה (לדעתם) להצבעה זו.

שלושה משברים של המישטר — שלושה גילגולים של החוליה. ולא

קילר בימי הפרשה: מדוע שתקה העתונות?

מיקרה הוא כי הגילגול הסופי בא רווקא ערב הבחירות כי 1965, כאשר מדחמת אשכול-בן-גוריון ממוטטת את אשיות המישטר.

המצביע הכך קורבו

ב אחת מאסיפות העיתונאים בעניין חוק זה הוזכר אותם עורך העולם הזה מפני האשלייה כי החוק יפגע רק בשבועון המסויים, ולא בהם. הוא הזכיר להם פרק היסטורי. למחרת מיצעי-סיני, על גלי ההתלהבות הלאומית, העבירה ממשלת „ההגמוניה הפועלית“ חוק-תועבה המכונה חוק בכתון המדינה. זהו חוק המונע מכל חשוד דרך יעילה להתגונן בבית-המשפט, וההופך למעשה את שרותי-הבטחון ממאשים לשופט. בעת הדיון בכנסת נרמז ברורות כי החוק מכחן נגד הקומוניסטים. מפ"ם הצביעה בעדו.

אולם עד היום לא נשפט אף קומוניסט אחד לפי חוק זה. הנאשם העיקרי היה רווקא עסקן של מפ"ם — אהרון כהן.

יש בפרשה זו לקח שני. בעת הדיון על חוק זה, כאשר השמיעו ח"כים אחדים פיקפוקים רציניים מאד, קרא שרה-המשפט הליברלי-העצמאי פינחס רוזן בפאתוס: „אפילו אם אתם לא מאמינים לשר-המשפטים, וגם לא ליועץ המשפטי — אתם מוכרחים להאמין לשופטי ישראל! צריכים לסמוך עליהם!“

היתה זאת, כמובן, טענה כוזבת, שבאה לעשות רושם על בורים. בישראל אין השופט (המסך בעמוד 27)

ל א כל המחוקקים שחוקו את חוק לשון הרע היו אנשי-דון. היו ביניהם חברי כנסת אחדים היכולים לטעון, להגנתם, שהם בורים. הם פשוט לא ידעו את אשר הם עושים.

לשון אחרת: לא היה להם מושג כיצד פועל עתון מודרני, מה צרכיו ומה תנאי עבודתו. המגע האחרון שלהם עם העתונות היה כתיבת מאמר לפני 22 שנה בהפועל הצעיר על מישנתו של ברל.

עתון מודרני — יומי ושבועי — הוא בית-חרושת עצום לטיפול באינפורמציה. הוא משול למכונה. בצד אחד נכנס זרם אדיר של ידיעות ועובדות. בצד השני יוצאים עמודי-עתון מגובשים, ערוכים ומסוגגנים.

התהליך כולו נמשך — למשל בצחרון — כמה שעות, ולעיתים כמה דקות.

בין אלפי העובדות והפרטים הכלולים בכל גליון של יומון או שבועון, מוכרחים להשתרבב שיבושים וטעויות. אין טעם להעמיד פנים כאילו זה יכול להיות אחרת. אפילו מערכת של מלאכים, בעלת אמצעים כספיים בלתי-מוגבלים, היתה מוכרחה לשנות מפעם לפעם. גם היא היתה מפרסמת לעיתים פרט שלא נבדק כראוי, שם שהתחלף בשם דומה, תמונה שנחטפה בצורה המשנה את אופייה.

בעתון ישראלי, גדול כורח זה יותר מאשר בעתון אמריקאי, למשל. כי תפוצתו של יומון ישראלי אינה נימינית במיליונים, כמו בבריטניה, אלא באלפים. עשרות יומונים מפלגתיים, שתפוצתם עולה והם מתקיימים לצורך מפלגתי בלבד, מקלקלים את השוק הקטן בלאו הכי. מכאן שאין לשום עתון ישראלי היכולת להחזיק את המנגנון הגדול הדרוש לבדיקת המכסימלית של ידיעות, לפני פירסומן.

כתוצאה מכך אמנם קורה שאנשים נפגעים עלידי עתון ללא עזל בכפם. למרות שהעתון פעל בתום-לב, ללא כל זדון, ולמרות שנקט באמצעי-הזהירות הסבירים בתנאים ובממדים של ישראל, שגה העתון. **אדם נפגע. מה לעשות?**

להפסיק לנסוע, לפרק צה"ל

מ חוקי החוליה מעמידים פנים כאילו כל מטרםם היא להגן על הקורבנות. הם מצאו תשובה פשוטה: הם יצרו חוק ההופך את עבודתם של העתונים לבלתי-אפשרית. **לשון אחרת: כדי למנוע, כביכול, טעויות של עיתונים, הם החליטו לחסל את חופש העתונות.**

בדרך זו אפשר לפתור כמה וכמה בעיות של החברה המודרנית. למשל: בישראל נהרגים ונפצעים בכל שנה אלפי אזרחים בתאונות-דרכים. אפשר להצילם, ולמנוע ממשפחותיהם צער ובל, עלידי איסור תנועת כל כלי-הרכב הממונעים ברחבי המדינה. בכל צבא בעולם יש כולל הקובע שאי-אפשר למנוע אבידות בגובה של אחוז מסויים. בכל צבא נהרגים ונפצעים כמה וכמה חיילים בכל שנה כתוצאה מטעויות שלהם, של חבריהם או של מפקדיהם.

בכל זאת לא הציט שום חברי-כנסת לפרק את צה"ל.

אחוז כלל חל על העתונות. העתונות היא מוסד חיוני במישטר חופשי. בלעדיה כלל לא יתכן קיומה התקין של חברה דמוקרטית. היא חיונית לא פחות מבית-המשפט ומבית-המחוקקים. וכשם שאי-אפשר למנוע שכיח-המשפט, המורכב מבני-אדם, יפסקו אי-פעם פסקדין בלתי-צודק, כך יש לקחת בחשבון, כרעה שבהכרח, טעויות של עיתונים.

זהו מחיר החופש.

אך אין פירוש הדבר שהפוגע בשגגה יהיה פטור, או שהנפגע לא יבוא על סיפוקו. גם האדם הקנאי ביותר לחופש-העתונות לא יטען זאת. אי-אפשר למנוע תאונות-דרכים, אך יש לדאוג לצימצום מיספרן. והחברה מגנה בחריפות — ובצדק — את הנהגה הנוטש את קורבנו, נהג של פגע-זרחה. אילו אמנם נועד חוק לשון הרע, כדברי מחוקקיו, לצמצם את מיספר הטעויות של העתונות ולמנוע את הפקרת הקורבנות — לא היה איש מתמרמר על כך.

אולם כבר הוכחנו, בשלושת הפרקים של סידרה זו, שזוהי טענת-תרמית. החוליה בא במקום חוק בריטי חמור, שהספיק בהחלט לצורך זה. רק ערוכי העיתונים יודעים עד כמה שיהיה חוק זה חמור.

יומי החוליה טענו — לסיכור אוננם של תמימים ובורים — כי החוק הקודם לא היה יעיל, ולראייה: היו רק משפטים מעטים על רקע זה.

אך האמת היתה הפוכה: המשפטים היו מעטים, מפני שהחוק היה יעיל.

אדם שנפגע, שנכתב עליו דבר מעליב בניגוד לאמת, היה הולך לעורר-דין ותובע התנצלות. ב-99.9 מתוך 100 מיקרים היה העתון — כל עתון! — נענע לתביעה זו מיד, משנוכח לדעת כי לא יעלה בידו להוכיח בבית-המשפט שכתב אמת. במיקרים של ספק, נהגו העתונים למהר ולהתנצל, כדי למנוע משפטים יקרים וממושכים. כך קיבל הנפגע טיפוח מוסרי, במיקרים (המעטים), בדרך כלל) בהם סבל הנפגע גם נזקים חומריים, וזה גם לתשלום פיצויים, בדרך של פשרה.

מכל עתוני ישראל, מפורסם דווקא העולם הזה בקיצוניותו בשטח זה. הוא מתנצל תמיד, ביוזמתו שלו, וגם כלי איום במשפט, משנוכח לדעת כי שגה. זוהי הסיבה לכך שבכל חמש-עשרה שנות קיומה של המערכת הנוכחית הפסיד העולם הזה רק משפט אחד (!) על הוצאת דיבה. לאדם שנפגע בה בשגגה, שלא בצדק, לא היה כל צורך להגיש משפט.

קסטנר, לבון וקור אחד

ל כן לא היתה ליוזמי החוק — מלבד הבורים שביניהם — שאיפה כנה לתקן עזל. לא היה כל צורך בכך. אם כן, מה היתה כוונתם האמיתית?

הדבר הוכח בסידרה זו, בעת ניתוח הסעיפים ומשמעותם. אך אפשר ללמוד על כך מן ההיסטוריה המפוקפקת של חיקוק זה עצמו.